

O DELU ARHIVSKEGA DRUŠTVA SLOVENIJE ACTIVITIES OF THE ARCHIVAL SOCIETY OF SLOVENIA

Aškerčeva nagrada in Aškerčevi priznanji za leto 2022

Komisija za podeljevanje Aškerčevih nagrad in Aškerčevih priznanj (dalje: komisija) je bila za štiriletni mandat izvoljena na rednem zboru članov Arhivskega društva Slovenije (dalje: ADS), ki je potekal korespondenčno med 25. in 28. marcem 2022. V komisijo so bili izvoljeni: Elizabeta Eržen Podlipnik (zapisnikarica), Mirjana Kontestabile Rovis, dr. Andrej Nared (predsednik), dr. Julijana Visočnik (namestnica predsednika) in dr. Aleksander Žižek.

V letu 2022 se je komisija sestala na treh rednih sejah, eno sejo je opravila korespondenčno.

Na 1. (konstitutivni) seji 1. junija so člani komisije izvolili predsednika, namestnico predsednika in zapisnikarico. Na tej seji je komisija sklenila, da bo javni poziv za predlaganje kandidatov za prejemnike Aškerčeve nagrade in Aškerčevih priznanj (dalje: javni poziv) objavila v sredo, 10. avgusta, ter zadolžila predsednika, da pripravi osnutek javnega poziva.

S korespondenčno sejo, ki je potekala po elektronski pošti 18. julija, je komisija soglasno potrdila besedilo in termin objave javnega poziva.

*Nagovor predsednika Arhivskega društva Slovenije
Aleša Jambreka (Foto: Tina Arh)*

Javni poziv je bil 10. avgusta 2022 objavljen na spletni strani ADS, prav tako je bil poslan na elektronske naslove slovenskih arhivov in vseh članov društva. Z javnim pozivom, ki je bil odprt do 9. septembra, smo zbirali predloge za prejemnike ene Aškerčeve nagrade in dveh Aškerčevih priznanj.

Na 2. seji (13. septembra) je komisija odprla in pregledala prispеле predloge. Prispelo je enajst popolnih predlogov, za Aškerčevo nagrado štirje in za Aškerčevo priznanje sedem.

V imenu komisije in ADS se zahvaljujem vsem ustanovam in posameznikom, ki so poslali kakovostno pripravljene predloge.

Komisija je ob pregledu prispelih predlogov na 2. seji ugotovila, da sta med nominiranci tudi člana komisije Aleksander Žižek in Elizabeta Eržen Podlipnik, zato o prispelih predlogih vsebinsko ni razpravljala, temveč je prosila izvršni odbor ADS za imenovanje dveh nadomestnih članov komisije. Za nadomestna člana sta bila imenovana dr. Borut Batagelj in dr. Gorazd Stariha.

Komisija se je na 3. seji sestala 20. septembra. Skladno z 10. členom Pravilnika o podeljevanju Aškerčevih nagrad in Aškerčevih priznanj so člani o izbiri kandidatov za eno Aškerčevo nagrado in dve Aškerčevi priznanji odločili z javnim glasovanjem. Veliko dobro utemeljenih predlogov seveda ni olajšalo dela komisiji, vendar je kljub temu treba posebej poudariti, da je komisija vse prejemnike nagrade in priznanj izbrala soglasno, prav tako je izvršni odbor ADS izbor komisije 29. septembra soglasno potrdil.

Predsednik Komisije za podeljevanje Aškerčevih nagrad in Aškerčevih priznanj dr. Andrej Nared predstavlja predloge in utemelji izbor nagrajencev (Foto: Tina Arh)

Aškerčevi priznanji

Mag. Danijeli Juričič Čargo in dr. Lilijani Žnidaršič Golec za četrty in peti zvezek *Vodnika po urbarjih Arhiva Republike Slovenije* ter s tem uspešen zaključek projekta izdajanja serije *Vodnikov po urbarjih Arhiva Republike Slovenije*.

Danijela Juričič Čargo je leta 1989 diplomirala iz zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani in tam leta 1997 magistrirala. Od leta 1989 je zaposlena v Arhivu RS, od leta 2009 kot vodja Sektorja za varstvo arhivskega gradiva s področja zdravstva, šolstva, gospodarstva, društev, dela uprave in sodstva. Leta 2018 je pridobila naziv arhivska svetnica.

Lilijana Žnidaršič Golec je leta 1987 diplomirala iz zgodovine in angleškega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je leta 2000 tudi doktorirala. Leta 1992 se je zaposlila v Nadškofijskem arhivu Ljubljana. Tam je bila do leta 2000, ko je prišla v Arhiv RS, kjer dela v Sektorju za varstvo najstarejšega arhivskega gradiva.

Poleg popisovanja arhivskega gradiva sta dobitnici priznanja zelo dejavni tudi na drugih področjih strokovnega dela, kot so pisanje znanstvenih in strokovnih razprav, uredništvo, članstvo v strokovnih komisijah in projektnih skupinah, mentorstvo, evidentiranje arhivskega gradiva v tujini, strokovno izobraževanje, posredovanje kulturnih vrednot v zvezi z arhivskim gradivom, udeležbe na znanstvenih in strokovnih simpozijih, zborovanjih in posvetovanjih doma in v tujini.

Njun odmeven dosežek v zadnjih dveh letih, tj. izdaja četrtega in petega zvezka *Vodnika po urbarjih Arhiva Republike Slovenije* (Ljubljana: Arhiv RS, 4. zv., 2020, 215 str.; 5. zv., 2021, 306 str.) predstavlja uspešen zaključek projekta izdajanja serije *Vodnikov po urbarjih Arhiva RS*, pri katerem sta v razponu dvajsetih let (2001–2021) dejavno sodelovali. Avtorici sta v soavtorstvu in souredništvu izdali štiri zvezke (2005, 2009, 2013, 2020), medtem ko je peti zvezek samostojno delo dr. Žnidaršič Golec in je 2021 izšel tako v tiskani kot elektronski obliki. Peti zvezek *Vodnika* se od prvih štirih razlikuje tudi po tem, da osrednje mesto zavzema zbir temeljnih podatkov o skupaj 2.313 urbarjih (ali kopijah urbarjev), ki so bili po vnaprej določenih popisnih elementih (14 oz. 15 elementov) popisani že v prvih štirih zvezkih.

V petih zvezkih *Vodnika* so tako predstavljeni vsi doslej evidentirani urbarji (2.313), ki jih Arhiv RS v različnih fondih in zbirkah hrani v fizični ali digitalni obliki. Urbarji, ki so nastali kot pomoč pri upravljanju zemljiškega gospostva in

Prejemnica Aškerčevega priznanja
mag. Danijela Juričič Čargo (Foto: Tina Arh)

za dokazovanja njegovih pravic, predstavljajo izjemen vir za čas med sredo 14. in sredo 19. stoletja za preučevanje agrarne strukture, oblik podložniških dajatev, vrst živine in posevkov, mer, denarja ter krajevnih in osebnih imen. Ponujajo bogato paleto podatkov za gospodarsko in pravno zgodovino, historično topografijo, rodoslovje itd. Urbarji sicer sodijo med najbolj uporabljano arhivsko gradivo, zato jim arhivisti namenjajo še posebno skrb. Zaradi pogoste uporabe jih je veliko že digitaliziranih in so uporabnikom na voljo v elektronski obliki, za kar gre v Arhivu RS zasluga Danijeli Juričič Čargo in Lilijani Žnidaršič Golec.

Kakovostna pomagala za uporabo arhivskega gradiva so nujna za njegovo dejansko uporabnost, kajti če gradivo (slabo popisano) zgolj leži v depojih, potem je to skoraj tako, kot da ne obstaja. Če je temeljno poslanstvo arhivov hramba arhivskega gradiva, postane to res vsestransko uporabno šele po opravljeni naslednji stopnji, tj. popisovanju.

Danijela Juričič Čargo in Lilijana Žnidaršič Golec sta pri svojem delu pokazali izjemno prizadevnost in strokovno usposobljenost ter zlasti natančnost. Na slednje so v svojih recenzijah opozarjali tudi recenzenti njunih *Vodnikov*, saj da je vseh pet zvezkov izjemno kakovostnih.

Z zaključkom projekta smo dobili integralen popis urbarialnega gradiva v vseh fondih in zbirkah Arhiva RS. Avtorici sta s svojim predanim strokovnim delom raziskovalcem postavili odlične temelje za nadaljnje zgodovinske in sorodne raziskave. S končanim projektom sta pustili neizbrisen pečat pri ohranjanju in objavljanju arhivske kulturne dediščine, s kakovostnimi pomagali pa pomembno prispevali k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti pri najširšem krogu uporabnikov.

Mojci Horvat za monografijo in razstavo *Gospodstvo Negova, kot ga slikajo arhivski viri* ter s tem pomemben prispevek k popularizaciji arhivov in arhivskega gradiva.

Mojca Horvat je od leta 2003 zaposlena v Pokrajinskem arhivu Maribor, kjer je pridobila strokovni naziv arhivska svetovalka. Skrbi za starejše arhivsko

Prejemnica Aškerčevega priznanja Mojca Horvat (Foto: Tina Arh)

gradivo, koordinira pedagoško dejavnost, poznamo jo tudi kot avtorico znanstvenih in strokovnih prispevkov s področja arhivistike in zgodovine.

Leta 2018 je začela s popisovanjem obsežnega arhivskega fonda SI_PAM/1856 Gosposčina Negova. Kmalu je ugotovila, da bo temeljita strokovna obdelava gradiva terjala večletno delo. Gre namreč za enega izmed najbolj ohranjenih in najobsežnejših fondov starejše provenience v mariborskem pokrajinskem arhivu. Zajema gradivo štirih stoletij, razporejen je v 430 arhivskih škatlah, devetih mapah in osmih knjigah. Gradivo je zapisano pretežno v nemškem jeziku in pisavi (kurenti), delno v slovenščini in češčini, vmes se najdejo še izrazi v latinščini. Gradivo je sicer v preteklosti popisovalo že več arhivistov, a le fragmentarno. Njihovo začeto delo je dokončala in z objavo monografije ter pripravo razstave nadgradila Mojca Horvat.

Fond je celovito uredila in naredila popis, ki v podatkovni bazi scopeArchiv šteje kar 6.690 popisnih enot. Lansko leto je izšla monografija z naslovom *Gospodstvo Negova, kot ga slikajo arhivski viri* (Maribor: Pokrajinski arhiv, 2021), ki na inovativen način predstavlja arhivsko gradivo in je odlična nadgradnja osnovnega arhivističnega dela.

Monografija obsega 204 strani, 23 slik, stvarni in krajevni indeks ter abecedni seznam podložnikov gospodstva od 16. do 19. stoletja. Vsebina monografije je razdeljena na sedem poglavij, ki sledijo strukturi fonda: *dominicalia* (zadeve gospodstva v ožjem smislu), *rusticalia* (zadeve podložnikov), *ecclesiastica* (cerkvene zadeve), *correspondentia* (dopisi), *iustitialia* (sodne zadeve), zadeve okrajne gosposke in ostalo.

Ker je bilo gospodstvo Negova eno izmed najpomembnejših gospodstev v jugovzhodnem delu nekdanje dežele Štajerske, je vsebina knjige zanimiva tako za strokovno (npr. zgodovinarji, etnologi, pravniki) kot tudi laično javnost (rodoslovci), ne le doma, temveč tudi preko meja naše države. Avtorica je želela monografijo približati širši javnosti, zato je vanjo vključila prevode 12 dokumentov, ki plastično ponazarjajo posamezne segmente življenja v 18. in 19. stoletju. Podoben je izbor slikovnega gradiva, ki še dodatno osvetli dogajanje na gospodstvu vse do prve polovice 20. stoletja. Besedilo odlikuje jasen jezik, preglednice in grafični prikazi so dodani v še boljše ponazoritev.

Inovativno objavo arhivskega gradiva je Mojca Horvat nadgradila z razstavo, ki predstavlja sklepno dejanje projekta »gospodstvo Negova«. Razstava je bila maja 2022 postavljena v prostorih gradu Negova, kjer je gradivo tudi nastalo, ter na osmih panojih predstavlja najzanimivejše in najbolj povedne dokumente, ki jih dopolnjuje s predmeti mariborskega in murskosoboškega muzeja. Razstava bo zaradi velikega zanimanja lokalne skupnosti ostala del stalne postavitve na negovskem gradu.

Monografija *Gospodstvo Negova, kot ga slikajo arhivski viri* predstavlja odmeven prispevek v arhivski stroki in razgrinja potencial, ki ga ima arhivsko gradivo že samo po sebi, skupaj z razstavo pa je pomembno prispevala k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti.

Aškerčeva nagrada

Mag. Vladimirju Kološi za izjemen prispevek k razvoju slovenske arhivistike, na področju varovanja in ohranjanja slovenske arhivske dediščine in posredovanja le-te javnosti ter za dolgoletno zaslužno delo v Arhivskem društvu Slovenije.

Vladimir Kološa se je rodil leta 1948 v Ljubljani. Po maturi na kranjski gimnaziji je v letih 1968–1973 študiral zgodovino in geografijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Na isti fakulteti je leta 1993 magistriral.

Poklicno pot je oktobra 1973 začel v tedanjem Arhivu Slovenije, ki mu je ostal zvest do upokojitve leta 2010. Kot arhivist je najprej skrbel za arhivsko

Prejemnik Aškerčeve nagrade mag. Vladimir Kološa skupaj s predsednikom Komisije za podeljevanje Aškerčevih nagrad in predsednikom ADS Alešem Jambrekom (Foto: Tina Arh)

gradivo upravnih in samoupravnih organov med leti 1918 in 1941. Strokovni izpit iz arhivistike je opravil novembra 1978. Leta 1984 je postal načelnik Oddelka za informacije, dokumentacijo, INDOK in materialno varstvo arhivskega gradiva. V tem obdobju se je posvetil delu z uporabniki, organizaciji dela arhivske čitalnice in predvsem arhivskim evidencam (prevzemni knjigi, registru fondov in zbirk ter evidenci o uporabi gradiva). V ta čas segajo začetki računalniške evidence fondov in zbirk, ki jo je vodil od leta 1990 do upokojitve.

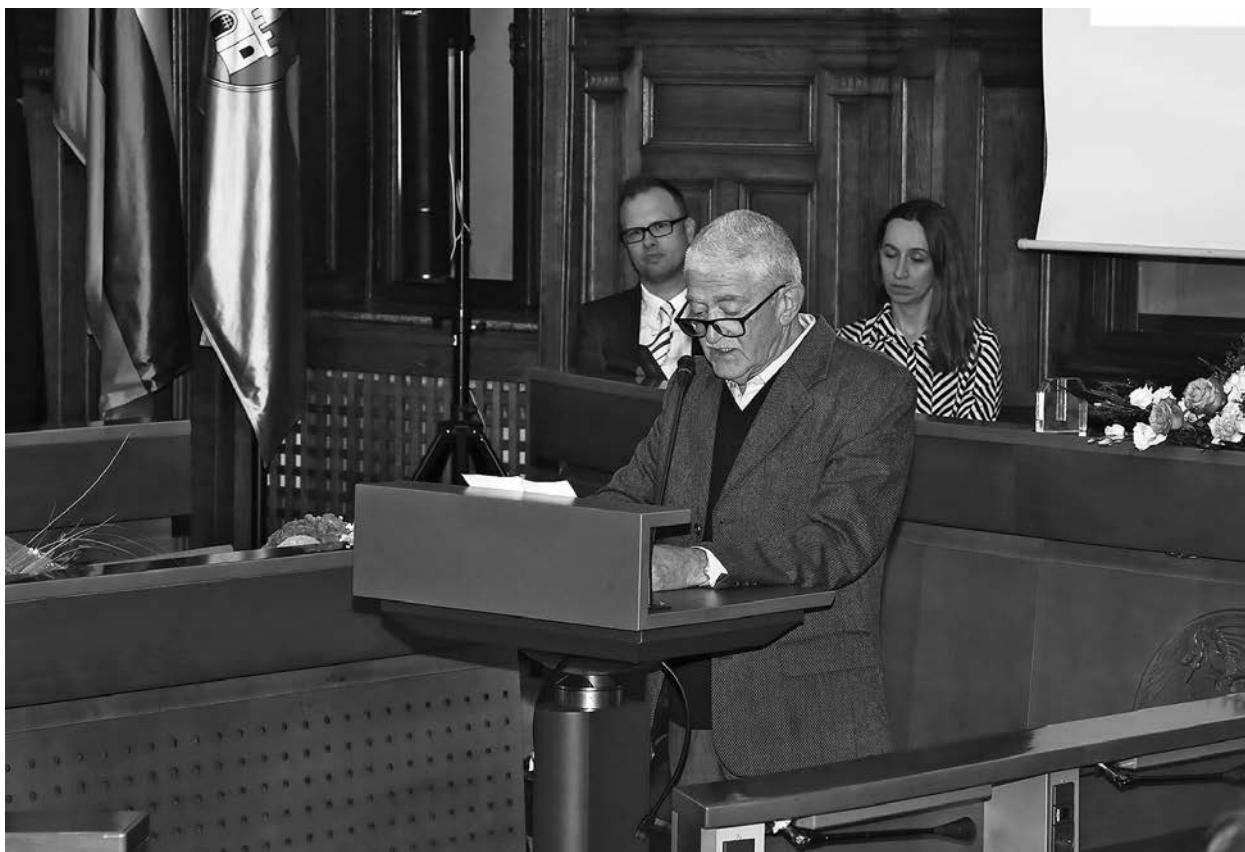
Leta 1988 je postal pomočnik direktorice arhiva in prevzel vodenje Sektorja za varstvo arhivskega gradiva z več oddelki. Ta sektor je vodil do leta 2008, ko je ob reorganizaciji prevzel vodenje Sektorja za varstvo najstarejšega arhivskega gradiva.

Leta 1986 je opravil trimesečno specializacijo na Moskovskem državnem zgodovinsko-arhivskem inštitutu iz organizacije uporabe arhivskega gradiva, objavljanja virov in izdelave informacijskih pripomočkov. Ob delu se je izobraževal v nekaterih nemških arhivih, na kongresih Mednarodnega arhivskega sveta (Montreal 1992, Peking 1996, Sevilla 2000) ter na številnih domačih arhivskih posvetovanjih in seminarjih.

Kološev opus in bibliografija pričata, da gre za vsestranskega arhivista, ki se je ukvarjal s strokovno obdelavo gradiva, objavo arhivskih virov, razstavami s katalogi, delom z uporabniki, omenimo še strokovne članke s področja arhivistike in zgodovine ter s tem povezano raziskovalno delo, referate na strokovnih zborovanjih, izobraževanje arhivskih delavcev, delo v arhivskem društvu, sodelovanje v številnih projektih, strokovnih in izpitnih komisijah, delovnih skupinah, upravnih in samoupravnih organih, poslovnih kolegijih itn. Na vseh področjih sta prišla do izraza njegova strokovnost ter poznavanje teorije in prakse arhivistike in z njo povezane zgodovine.

Na področju popisovanja posebej izstopa inventar *Banskega sveta Dravske banovine 1931–1941* (1980), ki je v Sloveniji eden izmed prvih primerov arhivskega inventarja z vsemi sestavnimi deli, vključno s kazali oziroma indeksi, ki jih je šele pozneje predpisal pravilnik o strokovni obdelavi in zatem še mednarodni arhivski standardi za popisovanje arhivskega gradiva.

Obsežno je njegovo delo na področju izdajanja vodnikov po fondih in zbirkah. Pri prvem z naslovom *Arhivski fondi in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ — SR Slovenija* (1984) je bil sodelavec projekta, pri drugem, *Vodniku po fondih in zbirkah Arhiva Republike Slovenije*

Mag. Vladimir Kološa (Foto: Tina Arh)

(1999) pa glavni urednik, redaktor in soavtor popisov. Ta vodnik pomeni krono strokovnega dela več generacij arhivistov osrednjega državnega arhiva in hkrati vrhunec arhivističnega dela Vladimirja Kološe.

Neprecenljivi so njegovi napori pri objavah arhivskih virov. Omenimo npr. objavo izbranih spisov Antona Füstera (tri knjige v letih 1988–1998, transliteracija, souredništvo), dnevnika Bogumila Vošnjaka iz prve svetovne vojne (1994) in soavtorstvo pri treh zvezkih projekta Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787. Tik pred upokojitvijo je kot edini slovenski predstavnik sodeloval pri objavi dokumentov o rusko-slovenskih odnosih od 12. stoletja do leta 1914; več kot 650 strani obsegajoča knjiga je izšla leta 2010.

Pomembno področje Kološevega dela so arhivske razstave. V letih 1979–2007 je kot avtor ali soavtor sodeloval pri vsaj 15 razstavah, mdr. Iz roda v rod: pričevanja o slovenskem jeziku (1982), Odsevi reformacijskega gibanja v dokumentih Arhiva SRS (1987), Imeli so dve domovini (1988), Bogastvo jugoslovenskih arhivov (1989), Rokopisi Arhiva Republike Slovenije (1990), Žiga Herberstein – odkritelj Rusije (2000), Slovenska mesta skozi čas. Slednja je leta 2003 gostovala najprej v Pekingu, nato do leta 2009 še v devetih evropskih državah. Razstava s katalogom v več tujih jezikih in slovensko-angleška monografija (2005) sta v tistem času veliko prispevali k mednarodni prepoznavnosti arhiva, še bolj pa Slovenije in njene zgodovine v svetu.

Kološa se je proslavil tudi kot urednik: od leta 1977 je bil glavni urednik, urednik ali vsaj član uredniškega odbora tako rekoč vseh publikacij arhiva. Njegovo delo je poleg običajnih uredniških opravil vključevalo tudi izdelavo stvarnih, imenskih in krajevnih kazal, transliteracije in prevode, korekture ter sodelovanje s številnimi oblikovalci in tiskarji. Posebej je treba izpostaviti uredništvo šestih zvezkov inventarjev Vicedomskega urada za Kranjsko, ki jih je pripravila Majda Smole, in neutrudno uredniško in redaktorsko delo pri *Vodniku po fondih in zbirkah Arhiva RS*.

Poleg naštetega je Kološa opravljal vrsto vodstvenih, strokovnih in upravnih funkcij, pri čemer je skrbel za dobre odnose med sodelavci, medsebojno spoštovanje in zaupanje. Bil je član številnih komisij in delovnih skupin v Arhivu RS in zunaj njega, mdr. tudi v komisiji za strokovne izpite in strokovne nazive v arhivski dejavnosti ter komisiji za preizkus strokovne usposobljenosti delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom.

Član ADS je bil od začetka kariere. V letih 1976–1983 je bil tajnik društva in je z dobrimi sedmimi leti sorekorder na tej funkciji. V tistem času so slovenski arhivski delavci dočakali izid prve številke strokovnega glasila *Arhivi* (1978), pri katerem je sodeloval kot tehnični urednik v razmerah, povsem drugačnih od današnjih, precej časa je posvetil tudi sodelovanju z Zvezo arhivskih delavcev Jugoslavije.

Vladimir Kološa je v 37 letih arhivske kariere ustvaril dolg seznam opravljenih nalog, arhivskih popisov, vodnikov, razstav, katalogov, objav virov, član- kov, predavanj. Pri tem velja poudariti njegovo strokovno usposobljenost, pri- zadevnost in pronicljivost, zlasti pa natančnost in preudarnost. Sklenemo lahko, da je eden izmed redkih res kompletnih arhivistov, ki so z dolgoletnim preda- nim delom zaznamovali slovensko arhivistiko v desetletjih na prehodu iz 20. v 21. stoletje.

Za Aškerčevo nagrado so bili v letu 2022 nominirani še:

- mag. Milica Trebše Štolfa »za življenjsko delo«,
- dr. Tatjana Hajtnik »za izjemne prispevke k razvoju slovenske arhivisti- ke, strokovnega izobraževanja in arhivske zakonodaje ter za izjemne pri- spevke na področju varovanja in ohranjanja slovenske arhivske dediščine oziroma posredovanja le-te javnosti«,
- Judita Šega »za izjemne prispevke na področju varovanja in ohranjanja slovenske arhivske dediščine oziroma posredovanje le-te javnosti«.

Za Aškerčevo priznanje so bili predlagani tudi:

- Mojca Kosi za prizadevanja pri zagotavljanju dostopa do arhivskega gra- diva in arhivov ter ozaveščanju zaposlenih glede potreb ranljivih skupin pri uporabi arhivske kulturne dediščine,
- dr. Aleksander Žižek »za realizacijo projekta *Memento mori: smrt in odnos do nje v arhivskem gradivu* kot odmevnega prispevka k uveljavljanju, ra- zvoju, objavljanju in popularizaciji arhivskega gradiva«,
- mag. Nina Gostenčnik »za odmevne prispevke k uveljavljanju in razvoju slovenske arhivistike in za prispevek k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti«,
- dr. Tatjana Hajtnik »za odmevne prispevke k uveljavljanju in razvoju slo- venske arhivistike z izvedbo projekta e-ARH.si«,
- Dunja Mušič, Mira Hodnik in Elizabeta Eržen Podlipnik »za objavo arhi- vskega gradiva v obliki stripa *Ljubezen gre skozi želodec*, s podnaslovom *Kulinarika v arhivskih virih* in s tem za njihov prispevek k popularizaciji arhivske dejavnosti«.

Podelitev Aškerčeve nagrade in Aškerčevih priznanj za obdobje 2020–2022, ki jih ADS bienalno podeljuje za posebne dosežke na področju arhivisti- ke in popularizacije arhivske dejavnosti, je bilo že tradicionalno v Veliki sejni dvorani ljubljanske Mestne hiše, in sicer v četrtek, 20. oktobra 2022. Na dan slovenskih arhivov smo stanovsko nagrado in priznanji podelili že enajstič; od prve podelitve je minilo natanko 20 let.

Podelitev je spet lahko potekala v slovesnem vzdušju, s številnimi udele- ženci in posrečeno glasbeno spremljavo (duet Pikaja in Lazaro Hierrezuello). Zbrane so nagovorili podžupan Mestne občine Ljubljana Dejan Crnek, državni sekretar na ministrstvu za kulturo Matevž Čelik Vidmar in predsednik ADS Aleš

Aškerčevi nagrajenci skupaj (Foto: Tina Arh)

Jambrek. Slavnostna govornica je bila Marija Hernja Masten, prejemnica Aškerčeve nagrade v letu 2020.

Nagrado in priznanji sta podelila predsednik komisije dr. Andrej Nared in predsednik društva Aleš Jambrek. Prireditelj je povezovala Mojca Krajnc.

dr. Andrej Nared

Slavnostni govor na podelitvi Aškerčeve nagrade in Aškerčevih priznanj

20. leto Aškerčevih nagrad

Spoštovani predsednika ADS in predsednik komisije za podeljevanje Aškerčevih nagrad, spoštovani gostje, spoštovani arhivski delavci!

Arhivsko gradivo in arhiv sta dva znana historična instituta. Želja, da se zanamcem ohrani vir, ki bo dokazoval pravice, lastnino ali druge dejavnosti, ki bo kazal ter pričal o življenju in delu pomembnega posameznika, je prisotna vse od starih civilizacij. Res je, da se je strokovno-znanstveno zanimanje za arhive prebudilo šele v 18. stoletju in se nato od 19. v 20. stoletje razvilo v samostojno vedo arhivistike.

Od prvih začetkov varovanja in obdelovanja arhivskega gradiva do danes je tako velika razlika, da je na kratko v tem nagovoru ni mogoče predstaviti. Razvoj arhivske stroke pri nas se je močno razvejal ter obsega poleg stalne znanstveno-strokovne obravnave in obdelave gradiva zakonodajno-pravne norme, stike z ustvarjalci, izobraževanje, pedagoško dejavnost v arhivih, publicistično